

ZÁKONY A PRINCIPY VŠEVOJSKOVÉHO BOJE

Jedním ze základních cílů při zkoumání jevů soudobého vševojskového boje je poznání a využívání zákonů, kterými se řídí jeho průběh. Pod pojmem **zákonů** v této oblasti rozumí materialistická dialektika takové obecné, nezbytné, podstatné a opakující se vlastnosti a vztahy, které podmiňují průběh a výsledek boje. Nejde o všechny vztahy a souvislosti, které v boji působí, ale pouze o takové, které charakterizují základní vnitřní, nutné a objektivně trvalé vazby, jež působí tak, že při stejných podmínkách dochází k opakování jevů s relativně stejným výsledkem.

Ozbrojený zápas a jeho součást, vševojskový boj, mají charakter specifických společenských jevů, které se vyznačují vnitřními rozpory, rozmanitostí podmínek a množstvím dílčích jevů. Soudobý vševojskový boj zahrnuje mimořádné antagonistické procesy, které probíhají pod vlivem historicky podmíněných statistických zákonitostí. Statistické zákony jsou vlastní takovým procesům, jež nemají jednoznačný průběh, projevují se hromadnými jevy a působí na základě pravděpodobnosti. Soudobý vševojskový boj se vyznačuje značnou složitostí, rozporností a rozmanitostí. Poznání jeho zákonů je vždy relativní a omezeno konkrétními historickými podmínkami lidského poznání. Historická podmíněnost těchto zákonů spočívá ve stupni vývoje vědeckého poznání, možnosti výroby zbraní a bojové techniky a jejich hromadném zavedení do výzbroje vojsk i připravenosti lidí k jejich ovládnutí a využití, jak ukázal ve svých dílech B. Engels.

V. I. Lenin k problematice poznání zdůraznil, že: „V teorii poznání, jakož i ve všech oblastech vědy nutno myslet dialekticky, to znamená nepředpokládat, že naše poznání je hotové, neměnné, nýbrž zkoumat jakým způsobem z „nevědění“ vzniká vědění, jak se neúplné, nepřesné vědění stává úplnějším a přesnějším.“ (Lenin V. I.: Spisy, sv. 14. Praha 1956, s. 105.)

Přes relativní omezenost poznání zákonů boje lze uvést jako jeden z rozhodujících v této oblasti závislost jeho výsledku na poměru sil a prostředků bojujících stran, ve spojitosti s vlivem času a prostoru, kvalitou výzbroje a připraveností lidí ke sladění úsilí různých druhů vojsk. Soudobý vševojskový boj v důsledku ničivosti bojových prostředků a technického vybavení armád se vyznačuje rozhodností, vysokou manévrovostí, rychlým průběhem a náhlými změnami situací, rozmanitostí způsobů vedení boje na široké frontě, do velké hloubky a ve vysokém tempu. Tyto charakteristické rysy naznačují další zákonitosti.

Snaha o poznání zákonů a charakteristických rysů boje není samoúčelná, ale vytváří předpoklady, aby zjištěním podstatných a rozhodujících souvislostí bylo možné předvídat průběh boje, vyvodit závěry o základních obecných pravidlech, při jejichž dodržování je předpoklad dosažení úspěchu v boji. Tato pravidla, doporučení, zásady činnosti vojsk, nazýváme **principy**.

Zákony ozbrojeného zápasu a boje jsou objektivní, existují nezávisle na vůli lidí. Principy vševojskového boje jsou výsledkem poznání jeho zákonů na základě analýzy bojových zkušeností z minulých válek i vědeckého zkoumání nových podmínek a jsou souhrnem nejdůležitějších základních pravidel a ustanovení, jak nejučelněji organizovat a řídit boj. Jejich správné uplatnění v závislosti na situaci je předpokladem a podmínkou dosažení úspěchu v boji, tvoří základ teorie a praxe taktiky soudobého vševojskového boje. **Hlavním úkolem taktiky** je stanovit takové prostředky a způsoby boje, které nejlépe odpovídají situaci a zabezpečují dosažení cílů boje, především zničení nepřítelé a ovládnutí nebo udržení důležitých prostorů. Vzhledem k historické podmíněnosti se jak zákony, tak i principy neustále vyvíjejí, mění se jak jejich obsah, tak i formy projevu. Některé přestávají v závislosti na změnách podmínek platit, jiné v důsledku toho vznikají.

Vývoj taktiky závisí především na výzbroji, která ovlivňuje jak organizační strukturu vojsk, tak i způsoby boje. Objevení nových zbraní a bojových prostředků a jejich hromadné zavedení do výzbroje umožňuje a vynucuje si řešit boj jiným způsobem než dosud. Proces modernizace výzbroje a bojové techniky se v současných podmínkách neustále zrychluje. Tyto podmínky zákonitě vedou k přehodnocování zásad organizace a vedení boje, stanovení takových principů, které odpovídají současné situaci.

Bojový řád pozemního vojska ČSRA uvádí následující základní **principy** soudobého vševojskového boje:

- stálá vysoká bojová pohotovost svazků, útvarů a jednotek,
- vysoká aktivita, rozhodnost a nepřetržitost vedení boje,
- překvapivá činnost,
- sladění společné použití druhů vojsk a speciálních vojsk v boji a udržení vzájemné nepřetržité součinnosti,
- rozhodné soustředění hlavního úsilí vojsk na hlavním směru a v potřebné době,
- manévr útvarů a jednotkami, jadernými údery a palbou,
- všestranná znalost morálně politických a psychologických faktorů a jejich využití ke splnění uloženého úkolu,
- všestranné zabezpečení boje,
- udržení a včasné obnovení bojeschopnosti vojsk,
- pevné a trvalé velení vojskům, vytrvalost při dosahování stanovených cílů.

K dosažení **stálé vysoké bojové pohotovosti** je nutné správně pochopit úkol, předvídat vývoj situace, včas uskutečnit přípravy k plánované činnosti, zejména dohlížet a připravit vojska k boji, rozmístit je s ohledem na jejich předpokládané použití, nepřetržitě vést průzkum, udržovat pevné velení, vysoký morálně politický stav, kázeň, bdělost, organizovaně a včas uskutečnit přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti a další opatření. Tento princip má význam jak v míru, tak i v boji, aby vojska byla připravena reagovat na vzniklou situaci.

V praxi soudobého boje je tento princip realizován zejména reálným a včasným ujasněním úkolů, přijetím opatření k přípravě vojsk, všestranným hodnocením situace, organizací nepřetržitého průzkumu a dalšími úkoly organizace boje, přípravou vojsk na plnění úkolů. Např. před zasazením divize do boje již při zaujímání výchozího prostoru (prostoru soustředění) rozmístit v nich vojska podle předpokládaného použití, včas a s předstihem organizovat boj a vydávat úkoly podřízeným. Princip stálé vysoké bojové pohotovosti je podmíněn i uskutečňováním dalších principů jako sladění použití druhů vojsk, všestranné zabezpečení boje, pevného velení atd.

Vysoké aktivity je dosahováno zejména znalostí nepřítele, mařením jeho záměrů a udržením vlastní iniciativy, smělostí, houževnatostí, vedením nepřetržitého úporného boje, vytvářením záloh, manévrováním silami a prostředky, vnucováním své vůle nepříteli, dovedným přechodem od jednoho druhu boje k jinému, narůstáním úsilí v průběhu boje. Vysoká aktivita, udržení iniciativy a vytváření nevýhodných podmínek pro nepřítele umožňuje předpoklady k jeho zničení a dosažení vítězství i menšími silami. Naopak vyčkávání a pasivita vedou k porážce. Předpokladem aktivity je znalost zásad soudobého boje, možností vlastních i nepřátelských vojsk, schopnost předvídat vývoj situace.

Na využití principu aktivity je založeno např. použití divizí jako operačních manévrovacích skupin, vysílání přepadových a předsunutých odřadů, vysazování vzdušných výsadků, ale i zasazování druhých sledů a záloh v potřebné době v průběhu útočného boje, snaha o předstížení nepřítele ve střetném boji, nepřetržitě napadání nepřítele při jeho přibližování k naší obraně i v průběhu obranného boje.

Překvapivá činnost je spojena s principem aktivity. Umožňuje zastihnout nepřítele sadků, ale i zasazování druhých sledů a záloh v potřebné době v průběhu útočného boje, schopnost vytvořit podmínky k vítězství nad nepřítelem, který je v převaze. Překvapení je dosahováno především utajením vlastních záměrů a klamáním nepřítele, neobvyklým manévrem a údery tehdy a tam, kde je nepřítel neočekává, použitím neobvyklých způsobů vedení boje, rychlým splněním stanovených úkolů a dalšími opatřeními. Dosažením překvapení vojska zpravidla získávají iniciativu a předstížením nepřítele v palebných a jiných úderech i převahu a snížení vlastních ztrát. Většina nejúspěšnějších operací a bojů Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce byla uskutečněna s využitím tohoto principu, např. skrytý přísný záloh a překvapivý úder na křídlech uskupení fašistických vojsk u Stalingradu, který vedl k jejich obklíčení a zničení, nebo volba směru hlavního úderu v neočekávaném prostoru v řadě operací, případně vysílání rychlých skupin do hloubky nepřítele k jeho předstížení a překvapení, charakteristické zvláště v posledním období války.

Sladění společné použití druhů vojsk a udržení nepřetržité součinnosti je nezbytným požadavkem v podmínkách soudobého boje. Tento princip je odrazem podstaty soudobého vševojskového boje, který je nutné vést všemi druhy vojsk, s využíváním různých prostředků ničení ve vzájemném časovém i prostorovém sladění. Žádný druh vojska není schopen samostatně splnit cíle boje. Vítězství v soudobém boji může být dosaženo jen společným a sladěným úsilím všech sil a prostředků. Toho je dosahováno sklobovou činností vojsk mezi sebou, s jadernými údery a dalšími údery palebného ničení podle

úkolů, směrů, čar a času, pochopením cílů boje a stanovených úkolů velitelů a štáby, způsobů jejich plnění k dosažení co neúspěšnějších výsledků zejména motostřeleckými a tankovými útvary. K tomu je nezbytná zejména vzájemná informovanost o úkolech, situaci a nepetržitě spojení spolupůsobících vojsk. Např. v průběhu zteče předního okraje obrany i za boje v hloubce se motostřelecké a tankové jednotky prvního sledu přibližují k nepřátelským odporům pod ochranou palby vlastního dělostřelectva a úderů letectva a využívají umlčení nepřítele ke snížení vlastních ztrát. Rovněž další druhy vojsk a speciálních vojsk vytvářejí podmínky pro jejich boj. Naopak narušení součinnosti mezi druhy vojsk nebo se sousedy může mít za následek značné ztráty a dokonce nesplnění úkolu.

Jedním z nejvýznamnějších principů je **soustředění hlavního úsilí** na rozhodujícím směru a v potřebné době. Tento princip umožňuje dosáhnout převahy nad nepřítelem v průběhu útoku, nebo čelit nepříteři v obraně vytvořením potřebné hustoty sil a prostředků k přehrazení jeho směru hlavního úderu. Bojové zkušenosti potvrzují, že na všech úsecích fronty není účelné být stejně silný, že výrazné převahy, potřebné pro zničení nepřítele, je nutné dosáhnout zejména na nejcitlivějších místech. Považují za potřebné zdůraznit, že nejde o pouhé nahromadění vojsk a bojové techniky, ale zejména o soustředění úsilí manévrováním, jadernými údery, palbou. Je dosaženo dovedným rozdělením vojsk, sil a prostředků podle úkolů a směrů, využitím nejbojeschopnějších útvarů a nejúčinnějších prostředků ničení na rozhodujícím směru, účelným použitím jaderných i konvenčních zbraní a manévrem silami i prostředky v průběhu boje. Např. při průlomu nepřátelské obrany za použití pouze konvenčních zbraní je převážná část bojových prostředků soustředována na úsek průlomu, zatím co ve zbývajících částech pásma jsou hustoty podstatně nižší. Obdobně je tomu i za jiných podmínek. Opatření, kterými je dosahována odolnost a aktivnost obrany, mají souvislost rovněž s tímto principem. Dovedné uspořádání obrany a vytvoření předpokladu k odrazení nepřítele je nutné realizovat zejména soustředěním úsilí na rozhodující směry, jak uskupením bojové sestavy, tak i připraveným manévrem palbou i zálohami.

Princip umělého uplatnění **manévru** souvisí s ostatními principy, napomáhá je realizovat, umožňuje získat a udržet iniciativu, mařit zámysl nepřítele, reagovat na vývoj situace. Manévr je součástí boje, je uskutečňován vojsky, jadernými údery a palbou konvenčních zbraní. Cílem manévru vojsky je vytvořit nejvýhodnější uskupení vlastních vojsk k rychlému rozdrácení nepřítele a postupu do hloubky k vedení nenadálých úderů do boku a týlu nepřítele, jeho obchvat (obejít) pozemními silami nebo ze vzduchu, případně k vyvedení vlastních vojsk z nevýhodných podmínek, kde by mohla být zničena údery nepřítele. Manévr vojsky je zapotřebí sladit s jaderným a palebným ničením nepřítele a využívat jeho účinků.

Druhy manévru jsou obchvat, obejít, jejich kombinace a odchod. **Obchvat** je realizován v taktické i palebné součinnosti vojsk, které uskutečňují manévr k úderu do boku nepřítele s vojsky útočícími čelně. **Obejití** jako hlubší manévr k úderu na nepřítele z týlu je vykonáván v taktické součinnosti s čelně útočícími a obcházejícími vojsky. **Odchod** je používán k vyvedení vlastních vojsk zpod úderů nepřítele, který má výraznou převahu s cílem získat čas a zaujmout výhodnější prostor pro další boj. Tento manévr je možné uskutečnit jen se souhlasem nadřízeného velitele, aby nedošlo k ohrožení sousedů. Má-li být manévr úspěšný, musí být proveden včas, rychle, skrytě a s překvapením pro nepřítele. Pro manévr mají značný význam přesuny vojsk, zejména pochody. To vyžaduje organizovanost při rychlých přesunech, překonávání překážek i případné využití přepravy vzduchem.

Manévr jadernými údery a palbou konvenčních zbraní je založen na současném nebo postupném soustředování palby na nejdůležitější nepřátelská uskupení a objekty, nebo rozdělení palby a jaderných úderů k ničení několika objektů a jejich přenašeni na nové cíle podle výsledků boje.

Všestranná **znalost morálních politických a psychologických faktorů a jejich využívání** při plnění bojových úkolů je dalším předpokladem k dosažení úspěchu v boji. Účinky soudobých bojových prostředků a zatížení vojsk v boji mají mimořádné nároky na jejich morálně politickou a psychologickou připravenost.

Třídní charakter soudobých válek, jejich krajní rozhodnost a nesmiřitelnost bojujících stran ve spojení s novými ničivými bojovými prostředky vedou k neobvyalému zatížení lidí. Schopnost vojsk čelit těmto vlivům a vyrovnat se s nimi nabývá na větším významu a ovlivňuje poměr sil a výsledek boje. Poznatky z války Sovětského svazu proti fašistickému Německu potvrdily význam jak morálně bojových vlastností, tak i psychologické připravenosti vojsk pro úspěšný výsledek boje.

Morálně politická příprava rozumově a citově motivuje vojáky, psychologická při-

prava usiluje o vytváření takových vlastností, které umožní adaptaci lidí k plnění úkolů v podmínkách soudobého boje.

Dosavadní zkušenosti potvrzují, že zejména neočekávanost a neznalost účinků zbraní a bojových prostředků a tím neschopnost jim čelit, použití neznámých způsobů boje nepřítelem, nebo neznalost situace měly negativní vliv na psychiku lidí a plnění bojových úkolů. Naopak včasné informování o situaci, vědomí vlastní připravenosti k řešení i složitých situací je důležitým zdrojem sebedůvěry a síly.

Je nutné, aby velitelé a štáby při hodnocení situace a bojových možností vojsk přihlíželi ke konkrétnímu morálnímu politickému a psychickému stavu vojsk a ovlivňovali jej aktivní politickou prací, čelili ideologické diverzi nepřítele, systematicky studovali jeho charakteristiku a na základě zjištění silných a slabých stránek aktivně působili i v této oblasti na nepřátelská vojska a obyvatelstvo.

Všestranné zabezpečení boje je zaměřeno na vytváření podmínek k úspěšnému plnění bojových úkolů. Zahnuje bojové, speciálně technické a týlové zabezpečení.

Cílem bojového zabezpečení je znemožnit nenadále napadení nepřítelem, snížit účinnost jeho bojových prostředků, vytvořit podmínky pro organizované zahájení i úspěšné vedení boje a pro účinné využití vlastních prostředků.

Speciálně technické a týlové zabezpečení má za cíl zabezpečit vojska potřebnou technikou a materiálem všeho druhu, včetně jeho ošetření a oprav.

Bez dobrého stavu bojové techniky, dostatečného množství munice, pohonných hmot a dalších prostředků není možné vést úspěšný boj. Proto je týl prvkem bojové sestavy. Všestranné zabezpečení boje je zapotřebí organizovat a uskutečňovat nepřetržitě, při jeho přípravě i v jeho průběhu.

Bez včasné znalosti situace nepřítele, terénu v předpokládaném prostoru boje, znalosti radiací a chemické situace nelze nepřítele ničit a účelně k tomu organizovat použití vlastních sil a prostředků. Opatření ochrany proti hromadnému ničení oslabují účinnost nepřátelských úderů a napomáhají obnově bojeschopnosti v nejbližší době. Radioelektronický boj zabezpečuje činnost vlastních zbraňových systémů a velení, snižuje účinnost nepřátelských radioelektronických prostředků. Maskování zajišťuje skrytí vlastních vojsk, klamání nepřítele a snižuje účinky jeho bojových prostředků. Zeníní zabezpečení vytváří podmínky pro vlastní manévry, omezení manévru nepřítele, zvyšuje ochranu vlastních sil a prostředků. Chemické, topograficko-geodetické, hydrometeorologické zabezpečení a zajištění vytvářejí další specifické podmínky pro efektivní využití vlastních prostředků a omezení možností nepřítele.

Princip udržení a včasného obnovení bojeschopnosti vojsk je důsledkem mimořádné ničivosti současných bojových prostředků. Je založen na vysoké vycvičenosti vojsk k plnění bojových úkolů, včetně opatření k obnově bojeschopnosti, která zahrnují zejména obnovení velení, zjištění stupně bojeschopnosti, upřesnění bojových úkolů, vyvedení vojsk ze zasažených prostorů, opatření k udržení vysokého morálního politického stavu a psychické odolnosti a doplnění vojsk potřebnými silami a prostředky. Podle situace pokud je to možné, zachováváme dosavadní organizační strukturu, a při větších ztrátách vytváříme smíšené oddáry.

Pevné a trvalé velení, vytrvalost při dosahování určených cílů, splnění přijatých rozhodnutí a stanovených úkolů je principem, který zdůrazňuje význam cílevědomého řízení vojsk při přípravě i v průběhu boje. K tomu je nutné znát situaci, včas přijímat rozhodnutí, důsledně a iniciativně je realizovat, účelně využívat síly a prostředky, správně organizovat místa velení i jejich manévry, nepřetržitě udržovat spojení s vojsky. Bylo by nesprávné chápat tento princip pouze z technického hlediska. Jeho podstata spočívá v aktivním a tvůrčím přístupu ke stanoveným úkolům, vyvarování se šablonovitosti, zabezpečení centralizovaného řízení boje a v projevu vhodné iniciativy k dosažení optimálních výsledků.

Principy vševojskového boje je nutné využívat ve vzájemné návaznosti a podmíněnosti. Aktivitu, překvapení, manévry, soustředění úsilí na rozhodující směr a další principy nelze realizovat jeden bez druhého. Všechny principy se odrážejí v jednotlivých ustanoveních Bojového řádu ČSLA, při stanovení zásad organizace a vedení boje z různých podmínek. Např. při zasazování druhých sledů je používáme na směr hlavního úderu, čímž realizujeme princip soustředění úsilí na rozhodující směr, současně usilujeme o překvapení nepřítele rychlostí manévru, dále uplatňujeme princip součinnosti, všestranného zabezpečení, pevného velení a další.

Principy soudobého vševojskového boje se nepřetržitě vyvíjejí tak, jak se mění bojové prostředky, podmínky a způsoby boje. Jejich správné pochopení a tvůrčí uplatnění je předpokladem k dosažení vítězství nad nepřítelem.